Asia: E 97/2020 vp Valtioneuvoston selvitys

Valtioneuvosto on toimittanut eduskunnalle E-kirjeen yleisen tietosuoja-asetuksen arviointia ja uudelleentarkastelua sekä rikosasioiden tietosuojadirektiivin kanssa yhdenmukaistettavista EU-säädöksistä koskevasta komission tiedonannosta.

Tietosuojavaltuutetun toimiston lausunto

Euroopan unionin komissio on antanut 24.6.2020 yleisen tietosuoja-asetuksen 97 artiklan mukaisen kertomuksen yleisen tietosuoja-asetuksen arvioinnista. Komissio on kertomuksessaan tarkastellut erityisesti kolmansiin maihin ja kansainvälisiin järjestöihin tehtäviä henkilötietojen siirtoa koskevaa V lukua sekä valvontaviranomaisten yhteistyötä ja yhdenmukaisuutta koskevaa VII lukua.

Yhdyn E-kirjeessä esitettyyn valtioneuvoston kantaan ja totean, että E-kirje vaikuttaa huolella valmistellulta ja siinä nostettu komission yleistä tietosuoja-asetusta koskevasta kertomuksesta esiin keskeisiä asioita.

Kuten valtioneuvoston E-kirjeessä on tuotu esiin, komission kertomuksessa on korostettu, että jäsenvaltioiden valvontaviranomaisten välistä yhteistyötä, joka tapahtuu yhteistyömekanismin puitteissa, olisi kyettävä kehittämään entisestään yhdenmukaisempaan suuntaan. Tältä osin kehittämiskohteena on nostettu esiin kansallisten valvontaviranomaisten yhdenmukainen lähestymistapa eräisiin kysymyksiin ja GDPR:n soveltamista koskeva yhtenäinen ohjeistus. Euroopan tietosuojaneuvoston alatyöryhmissä on valmisteltu useita yleisen tietosuoja-asetuksen soveltamista koskevaa ohjetta. Kansalliset valvontaviranomaiset ovat myös erittäin sitoutuneita yhdessä sopimiinsa ohjeisiin ja suuntaviivoihin.

Komission kertomuksessa on tuotu myös esiin eräiden sidosryhmien esittämiä huolia lainsäädännön pirstaloitumisesta jäsenvaltioiden käyttäessä asetuksen jättämää kansallista harkintamarginaalia. Pidän tärkeänä, että kansallisen harkintamarginaalin käyttöön suhtauduttaisiin lähtökohtaisesti hyvin pidättyväisesti. Laaja kansallinen erityissääntelykehikko ei palvele tavoitetta lainsäädännön selkeydestä. Tässä yhteydessä on kuitenkin huomattava, että joiltain osin kansallinen harkintamarginaali on seurausta toisistaan jo lähtökohtaisesti poikkeavasta kansallisesta tilanteesta. Kertomuksessa on esimerkiksi nostettu erikseen esiin tieteellistä tutkimusta koskeva sääntelyn hajanaisuus. Arvioitaessa kansallisen harkintamarginaalin käyttöä ja käsittelyyn soveltuvia suojatoimia, on huomiota kiinnitettävä erityisesti kontekstiin, jossa henkilötietojen käsittely tapahtuu. Tieteellisen tutkimuksen osalta Suomi poikkeaa merkittävästi

useasta muusta unionin jäsenvaltiosta, sillä vastaavia laajoja perusrekistereitä, joissa olevat tiedot ovat henkilötunnuksen avulla helposti toisiinsa yhdistettävissä, on vain harvassa muussa jäsenvaltiossa. Tästä syystä voi olla perusteltuakin, että terveyttä koskevien ja tieteellistä tutkimusta varten käsiteltävien henkilötietojen käsittelystä säädetään yksityiskohtaisesti jäsenvaltiossa, jossa käsittely voi pitää sisällään mahdollisuuden hyvin laajasti erilaisten perusrekisterien ja terveystietojen yhdistämiseen.

Komissio on kiinnittänyt kertomuksessaan huomiota myös valvontaviranomaisten asiamukaiseen resurssointiin. E-kirjeessä onkin nostettu erikseen esille tietosuojavaltuutetun toimiston resurssien merkittävä kasvu, joka oli myös erikseen huomioitu komission kertomuksessa. Toimistomme resurssit ovatkin kasvaneet merkittävästi viimeisien vuosien aikana. On kuitenkin tärkeää sijoittaa resursseja koskeva arvioi laajempaan kontekstiin. Komission kertomuksen sivulla 52 on taulukko, jossa kunkin kansallisen viranomaisen resurssit on suhteutettu esimerkiksi bruttokansantuotteeseen tai väkilukuun. Tietosuojavaltuutetun toimiston henkilöstömäärä ja taloudelliset resurssit ovat tämän mukaisesti edelleen EU:n keskiarvon alapuolella.

Tietosuojavaltuutetun toimiston resurssien riittävyydestä on tällä hetkellä vaikea antaa luotettavaa arviota. Yleisen tietosuoja-asetuksen soveltamisen alkaessa asioiden käsittely ruuhkautui tietosuojavaltuutetun toimistossa. Ruuhkan suunnitelmallinen purku aloitettiin vuonna 2020 ja purku on edennyt suunnitelman mukaisesti. Vasta asioiden käsittelyn tasaannuttua on mahdollista arvioida tietosuojavaltuutetun toimiston pysyvämpiä resurssitarpeita. Kuten komission kertomuksessa erikseen todetaan, kansalliset valvontaviranomaiset kilpailevat samoilla rekrytointimarkkinoilla yksityisen sektorin kanssa.

Lisäksi komission kertomuksessa oli mainittu lyhyesti eräitä Euroopan tietosuojaneuvoston sihteeristön kehittämistarpeita. Pidän tässä yhteydessä tärkeänä tuoda esille, että valmistelutyö (esim. ohjeiden valmistelu) Euroopan tietosuojaneuvostossa tapahtuu pääsääntöisesti jäsenvaltioiden valvontaviranomaisissa.

Komission kertomuksessa todetaan myös lyhyesti, että mahdollisuus määrätä hallinnollinen seuraamusmaksu julkiselle sektorille riippuu jäsenvaltiosta. Suomessa tietosuojalakia valmisteltaessa päätettiin käyttää yleisen tietosuoja-asetuksen sallimaa kansallista harkintamarginaalia ja julkinen sektori rajattiin 24 § :n 4 momentilla hallinnollisten seuraamusmaksujen ulkopuolelle. Esimerkiksi Ruotsissa valittiin toisenlainen lähestymistapa. Ruotsissa julkisen sektorin toimijalle voidaan määrätä hallinnollinen seuraamusmaksu, mutta seuraamusmaksujen enimmäismäärää madallettiin yleisessä tietosuoja-asetuksessa säädetystä. Tietosuojalakia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 9/2018 vp, s. 57) todetaan, että hallinnollisten seuraamusmaksujen määräämistä viranomaisille arvioidaan vastaisuudessa uudelleen kertyneen seurantatiedon ja oikeuskäytännön sekä unionintason suositusten ja linjausten valossa. Nähdäkseni tässä vaiheessa ei ole vielä kertynyt riittävästi tietoa asian uudelleen

arvioimiseksi. Tietosuojavaltuutetun toimistolla on kuitenkin jo ensituntuma valitusta lähestymistavasta. Tietosuojavaltuutetun toimistoon on esimerkiksi tullut käsiteltäväksi asioita, joissa rekisterinpitäjä on julkisen sektorin toimija ja henkilötietojen käsittelijä on yksityisen sektorin toimija ja henkilötietojen käsittelyssä on havaittavissa puutteita, joiden johdosta seuraamuskollegion tulisi harkinta hallinnollista seuraamusmaksua.

Lisäksi kiinnittäisin vielä erikseen huomiota komission kertomuksessa tekoälystä sanottuun. Kertomuksessa on todettu yleisen tietosuoja-asetuksen tulevan jo sellaisenaan sovellettavaksi monessa tekoälyä koskevassa tilanteessa. Nähdäkseni on erittäin tärkeää, että arvioitaessa mahdollisesti tarvetta laajemmalle eurooppalaiselle tekoälyä koskevalle sääntelylle arvioidaan ensin tarkasti, miltä osin yleinen tietosuoja-asetus ei kata tekoälyä koskevaa sääntelytarvetta. Yleinen tietosuoja-asetus koetaan usein monikerroksisena ja vaikeasti lähestyttävänä sääntelynä. Tässä tilanteessa sääntelykehikon säilyttäminen mahdollisimman yksinkertaisena on erittäin tärkeää.

Lisäksi komissio on arvioinut jäsenvaltioiden käyttäneen säästeliääsi yleisen tietosuoja-asetuksen 80 artiklan 2 kohdassa säädettyä mahdollisuutta ryhmäkannetyyliseen menettelyyn yleisen tietosuoja-asetuksen alalla. Komissio on arvioinut EU:ssa vireillä olevan ryhmäkannetta koskevan hankkeen mahdollisesti muuttavan tätä. Tältä osin on syytä tuoda esille EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen täytäntöönpanotyöryhmän (TATTI) mietinnön kirjaus, jossa on todettu yleisen tietosuoja-asetuksen 80 artiklan 2 kohdan mukainen mahdollisuus ryhmäkannetyyppiseen kansalliseen sääntelyyn. Mietinnön mukaan ryhmäkanteen osalta työryhmässä todettiin, että tälle saattaisi olla tarve henkilötietojen suojaa koskevana oikeussuojakeinona, mutta tämä edellyttäisi laajempaa valmistelua.

Lopuksi vielä totean, että komission jo annettua E-kirjeessä referoidun kertomuksensa, on Euroopan Unionin tuomioistuin antanut merkittävän tiedonsiirtoja koskevan päätöksen, nk. Schrems II -asiassa (C-311/18). Unionin tuomioistuin kumosi päätöksellään Euroopan komission päätöksen tietosuojan riittävästä tasosta Privacy Shield -mekanismin puitteissa. Lisäksi unionin tuomioistuin asetti rekisterinpitäjälle uusia velvoitteita tilanteissa, joissa nämä käyttävät nk. sopimuslausekkeita siirtäessään tietoja Euroopan unionin alueelta kolmansiin maihin. Koska komission kertomuksessa tarkasteltiin erityisesti tiedonsiirtomekanismeja kolmansiin maihin, on syytä huomioida yleisen viitekehyksen jo muuttuneen raportin antamisen jälkeen.

Liitteet -

Jakelu HaV

Tiedoksi -

Tietosuojavaltuutetun sijaisena,

Anu Talus

Apulaistietosuojavaltuutettu